

İLK VE ORTAOKULDA UYGULAMA ÖRNEKLERİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Editörler

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY

İLK VE ORTAOKULDA UYGULAMA ÖRNEKLERİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Editörler: Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR - Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY

Yazarlar: Prof. Dr. Handan DEVECİ - Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM - Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE

Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM - Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK - Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Öğretmen Esmâ KAPAN - Dr. Öğr. Üyesi Işın SEVER - Prof. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN - Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN - Veysel DAĞDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ - Dr. Abdullah GÖKDEMİR - Prof. Dr. Bayram TAY

Dr. Öğr. Üyesi Önder ERYILMAZ - Dr. Öğr. Üyesi Hatice TÜRE - Dr. Öğr. Üyesi Atı MERCİ

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY - Dr. Öğr. Üyesi Uğur GEZER

Dr. Mahmut BOZKURT - Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR

ISBN: 978-625-8499-21-6

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı: Sadık HANGÜL

Dizgi & Grafik: Betül BAYRAK

1. Baskı: Ankara | Şubat, 2022

Baskı: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Ticaret Anonim Şirketi

Beytepe Köy Yolu No: 3 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 312 266 44 10

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 46519

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizeteki yayincilik@gmail.com

İLK VE ORTAOKULDA UYGULAMA ÖRNEKLERİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Editörler

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY

Yazarlar

Prof. Dr. Handan DEVECİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE

Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK

Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Öğretmen Esmâ KAPAN

Dr. Öğr. Üyesi Işın SEVER

Prof. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN

Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN

Veysel DAĞDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ

Dr. Abdullah GÖKDEMİR

Prof. Dr. Bayram TAY

Dr. Öğr. Üyesi Önder ERYILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice TÜRE

Dr. Öğr. Üyesi Atı MERÇ

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY

Dr. Öğr. Üyesi Uğur GEZER

Dr. Mahmut BOZKURT

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR

- Editörler**
Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR, *Anadolu Üniversitesi*
Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*
- 1. Bölüm**
Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Önemi
Prof. Dr. Handan DEVECİ, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9765-2117
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6065-8865
- 2. Bölüm**
Sosyal Bilgilerin Temelleri
Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-9193-4313
Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM, *Süleyman Demirel Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3848-2992
- 3. Bölüm**
Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları
Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK, *Pamukkale Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4546-7945
- 4. Bölüm**
Sosyal Bilgiler Öğretiminin Geleceği
Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5281-1767
Öğretmen Esmâ KAPAN, *Millî Eğitim Bakanlığı Eskişehir Yıldırım Beyazıt İlkokulu*
ORCID ID: 0000-0001-8750-7768
- 5. Bölüm**
Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi
Dr. Öğr. Üyesi Işın SEVER, *Hakkâri Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-5381-6976
- 6. Bölüm**
Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi
Prof. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1175-812X

- 7. Bölüm** **Sosyal Bilgilerde Beceri ve Okuryazarlık Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN, *Dumlupınar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-0784-2206
- 8. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı**
Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4385-2476
Veysel DAĞDEMİR, *Meb Öğretmen (Doktora Öğrencisi)*
ORCID ID: 0000-0001-5026-6219
- 9. Bölüm** **Sosyal Bilgiler ve Eğitsel Oyunlar**
Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7533-4724
- 10. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Öğretme Süreci**
Dr. Abdullah GÖKDEMİR, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-1709-1327
- 11. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Miras Eğitimi**
Prof. Dr. Bayram TAY, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2466-1527
- 12. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımı**
Dr. Öğr. Üyesi Önder ERYILMAZ, *Amasya Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4962-889X
- 13. Bölüm** **Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme**
Dr. Öğr. Üyesi Hatice TÜRE, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-3118-2997

- 14. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Aile Katılımı**
Dr. Öğr. Üyesi Atı MERCÇ, *Celal Bayer Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-5159-6161
- 15. Bölüm** **Sosyal Bilgiler ve Tartışmalı Konuların Öğretimi**
Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-1368-052X
- 16. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Uğur GEZER, *Yozgat Bozok Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-6752-7526
- 17. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Vatandaşlık Anlayışları ve Vatandaşlık Eğitimi**
Dr. Mahmut BOZKURT, *Sinop Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3169-6819
- 18. Bölüm** **Sosyal Bilgiler Dersinde Ölçme-Değerlendirme**
Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR, *Anadolu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7455-7237

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler geleceğin etkin vatandaşlarını yetiştirmek, kültürel aktarım sağlamak, bireyleri 21. yüzyıl beceri ve değerleriyle donanmış hale getirmek gibi pek çok yaşamsal amacı içeriğinde barındıran bir ders olma özelliğine sahiptir. Sosyal bilgiler dersi taşıdığı bu amaçla bireylerin niteliğini artırmakta ve topluma yön vermektedir. En önemli amacı nitelikli vatandaşlar yetiştirmek olan bu ders öğrencilerin gerçek yaşam sorunlarını çözmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi yaşamın içinden bir ders olarak nitelendirilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi konularını sosyal bilimlere dayanarak gerçek yaşamın kendisinden almaktadır. Dolayısıyla temeline bireyi alan bu ders tüm dünyada yaşanan gelişme ve değişimlerden etkilenen bir ders olma özelliği taşımaktadır. Başka bir deyişle küreselleşme, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler nedeniyle dünyada ve içinde yaşanan coğrafyada gerçekleşen olaylardan da etkilenmekte ve bu durum gerek sosyal bilgilerin amaçlarına gerek içeriğine gerekse öğrenme-öğretme yöntem, teknik, araç-gereçlerine ve ölçme-değerlendirme süreçlerine yansımaktadır. Sosyal bilgiler sorunların çözümünde rol alır ve bu sayede durağan olmayan, sürekli gelişen, değişen ve dönüşen bir içerikle varlığını sürdürmeye devam eder. Bu bağlamda sadece toplumsal değişim ya da durumlardan değil eğitim bilimlerindeki ve teknolojiadaki gelişmelerden de doğrudan etkilenir. Sosyal bilgiler öğretiminin amacına ulaşması için bu durumların sürece yansıtılması önem taşımaktadır.

İlkokul ve ortaokulda uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimini ele alan bu kitabın ünitelerin belirlenmesinde geçmişten günümüze sosyal bilgilerin tarihçesi, sosyal bilgilerin değişim ve dönüşümünün yanı sıra Türkiye’de ve dünyada sosyal bilgiler eğitimine yön veren araştırmalar da dikkate alınmıştır. Buna ek olarak bu kitabın oluşturulmasında sosyal bilgiler öğretim programının amaçları ve içeriği de göz önünde bulundurulmuştur. Bu kitapla öğretmen, öğretmen aday ve akademisyenlere sosyal bilgiler öğretimi bağlamında bir eser sunmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda kuramsal bilgilerin yanı sıra geliştirilen etkinlik örnekleri ile de üniteler zenginleştirilerek uygulama boyutu da sürece dahil edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretimini tüm boyutlarıyla ve uygulama örnekleriyle ele alan bu kitabın alandaki paydaşlara ulaşmasını sağlayan Vizetek Yayıncılığa teşekkür ederiz. Ayrıca Türkiye’deki pek çok seçkin akademisyenin özverili çalışmaları sonucu ortaya konan bu kitapta emeği geçen tüm yazarlara teşekkür ediyor ve bu eserin alanyazına katkı sağlanmasını temenni ediyoruz.

Editörler

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR
Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Ocak, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ vii

BÖLÜM 1:

Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Önemi11

*Prof. Dr. Handan DEVECİ
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM*

BÖLÜM 2:

Sosyal Bilgilerin Temelleri 35

*Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE
Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM*

BÖLÜM 3:

Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları..... 51

Doç. Dr. Selçuk ŞİMŞEK

BÖLÜM 4:

Sosyal Bilgiler Öğretiminin Geleceği 77

*Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN
Öğretmen Esmâ KAPAN*

BÖLÜM 5:

Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi 111

Dr. Öğr. Üyesi Işın SEVER

BÖLÜM 6:

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi.....129

Prof. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ

BÖLÜM 7:

Sosyal Bilgilerde Beceri ve Okuryazarlık Eğitimi153

Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR ÖZDEN

BÖLÜM 8:

Sosyal Bilgiler Dersinde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı187

*Doç. Dr. Hıdır Karaduman
Veysel Dağdemir*

BÖLÜM 9:
Sosyal Bilgiler ve Eğitsel Oyunlar..... 211

Dr. Öğr. Üyesi Nur Leman BALBAĞ

BÖLÜM 10:
Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Öğretme Süreci 233

Dr. Abdullah GÖKDEMİR

BÖLÜM 11:
Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Miras Eğitimi..... 259

Prof. Dr. Bayram TAY

BÖLÜM 12:
Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımı 279

Dr. Öğr. Üyesi Önder ERYILMAZ

BÖLÜM 13:
Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme 299

Dr. Öğr. Üyesi Hatice TÜRE

BÖLÜM 14:
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Aile Katılımı319

Dr. Öğr. Üyesi Ati MERÇ

BÖLÜM 15:
Sosyal Bilgiler ve Tartışmalı Konuların Öğretimi335

Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY

BÖLÜM 16:
**Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuk Hakları,
İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi.....351**

Dr. Öğr. Üyesi Uğur GEZER

BÖLÜM 17:
**Sosyal Bilgiler Dersinde
Vatandaşlık Anlayışları ve Vatandaşlık Eğitimi.....375**

Dr. Mahmut BOZKURT

BÖLÜM 18:
Sosyal Bilgiler Dersinde Ölçme-Değerlendirme 401

Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR